

Inhoud

De eerste man 7

Zand 33

Portret 57

Bedevaart 81

Laatste wens 111

Een goed verhaal 137

Er is twijfel. Er is de neiging anderen gelijk te geven en in stilte te mokken, om vervolgens opnieuw door twijfel te worden overvallen, want dat is het: een overval, zoals hoofdpijn dat is, en verliefdheid, en haat die uit een onverwachte hoek komt aangeraasd, over haar heen dendert en haar in een drab van vragen achterlaat. *C'est la vie*. Ze heeft het haar vader vroeger al te vaak horen zeggen. Op berichten over moord en doodslag, dwaasheden, ontsporingen in de familie, de dood van hun hond, zijn eigen echtscheiding, het toelozende verdriet van haar moeder: *C'est la vie*. Hij was niet van de straat, hij sprak een aardig mondje Frans, ook dat moest met zo'n zinnetje even duidelijk gemaakt worden.

En nu belt hij haar, zomaar, na achttien jaar, even voor halftwaalf, als ze net haar glas bronwater opziet om het verzoek van een klant te noteren. Met 'zomaar' bedoelt ze 'waar haalt hij het lef vandaan', want het is niet zomaar, hij heeft haar iets te vertellen. Maar op de eerste plaats, beweert hij, wil hij haar zien.

Haar hart roffelt in haar keel, desondanks krijgt ze het er bedaard uit: 'Waarom?'

'Ik denk vaak aan je,' zegt hij. 'Je gelooft het misschien niet en dat kan ik begrijpen, uiteraard begrijp ik dat, maar het is zo. Je bent mijn dochter, mijn enige kind. Misschien komt het omdat ik nu een oude man ben, maar ik zie je de laatste tijd dikwijls voor me als klein meisje, ik weet zelfs nog wat je droeg.'

Foto's, denkt ze. Hij zal ongetwijfeld foto's hebben die hij gisteren of vandaag tegenkwam en meteen werd hij sentimenteel. Dat kon hij vroeger ook, het kwam eerder over als charme dan zwakte en dat wist hij, hij wist precies wanneer hij moest ophouden met die vochtige ogen, dat gekwelde gezicht.

'Zoals je jezelf een oude man noemt,' zegt ze. 'Denk maar niet dat ik medelijden met je krijg.'

'Ik word in mei vijfenzeventig, ik geloof dat ik me wel een oude man mag noemen, al voelt het niet zo.'

'Wat wil je van me? Hoe wist je waar je me kon bereiken?'

'Dat is niet zo moeilijk, ook al sta je niet in het telefoonboek. Iedereen kan iemand opsporen, daar is geen tv-programma voor nodig. Ik blijf een van je klanten te kennen. Je gebruikt je meisjesnaam, dat doet me deugd. Ben je getrouwd?'

'Wat interesseert het je?'

'Ik begrijp dat je zo reageert. Ik wou dat ik veel eerder contact met je had opgenomen. In gedachten heb

ik dat zo vaak gedaan, ik kan wel zeggen dagelijks. Geloof me.'

Ze vraagt zich af of ze het gesprek moet beëindigen, al bemerkt ze dat ze op een eigenaardige manier blij is zijn stem te horen. Op internet heeft ze een maand of wat geleden zijn naam gezocht en gezien dat hij nog in de markt ligt. Zeefdrukken, litho's, een galerie in Amsterdam, Antwerpen, Basel. Ze noteert op een memobloc: *Gitta M.: pakje lichtblauw i.p.v. mintgroen.*

'Ella? Ben je er nog?'

'Wat wil je van me?'

'Je spreken. Je zien. Zoals ik al zei heb ik je iets te vertellen. Kun je nu niet vrijaf nemen?'

'Ik heb een lunchafspraak.'

'Wat klinkt dat vreemd. Ik had nooit gedacht dat uit jouw mond te horen.'

'Te burgerlijk voor je?'

'Nee, meer formeel.'

'Misschien herken je me niet.'

'Ik herken je altijd, wat denk je, ik haal je uit duizenden. Je stem is ook niets veranderd. Ik wil je erg graag zien, als er iets is op deze wereld is dat het wel.'

Ze laat haar vingers spelen met een paar poststukken. Hij maakt haar nieuwsgierig en moedeloos tegelijk. Er kruipt ook bezorgdheid binnen: misschien is hij ziek, ernstig, ongeneeslijk ziek.

'Ik kom wel na de lunch, tussen twee en halfdrie, maar ik kan niet lang blijven. Waar spreken we af?'

'Wil je niet naar mijn huis komen? Ik woon tegen-

woordig in Landsmeer, het is niet zo'n eind, er gaat vanaf het Centraal Station zelfs een bus die hier vlakbij stopt.'

Hij mag dan de eerste man in haar leven zijn van wie ze heeft gehouden, dit gaat haar te ver.

'Verzin maar iets anders.'

Hij laat haar naar de sociëteit komen, waar ze als kind menigmaal is geweest. Hij en haar moeder aan de bar of aan een tafel in de buurt van een heuse Breitner, in gesprek met bevriende kunstenaars of kunstminnende sociëteitsleden. Voor de kinderen stond er in de hoek een kast met een dambord, puzzels, strips, kleurpotloden en viltstiften, een stapeltje papier. Ga jij maar wat moois maken. Laat zien dat je de dochter bent van Anton Joppe. Ze trok lijntjes, kriskras, waardoor zich hier en daar vakjes vormden, kleurde ze verveeld in. Prachtig, hoor. Artistiek. Ze verzamelde bierviltjes, liet met opzet haar fantasie niet grillig zijn. Boter-kaas-en-eieren op de achterkant, een spinnenweb, de as en spaken van een wiel.

In de hal van wit en zwart marmer en donker hout verzamelt ze moed. Wat helpt is doen of ze haar nek langer maakt en dan haar kin wat op, haar schouders naar achter. Mannequins, ze heeft er een eindeloze pracht van op de catwalk gezien, maar ze loopt zoals ze altijd loopt, niet langzaam, niet vlug, geen deinende heupen, geen pas die doet denken aan hipische dressuur.

De Breitner hangt er, even groot als in haar herinnering, en helder, ondanks rook en adem, en de walm van alcohol en voedsel. De bar is vernieuwd, maar het meubilair, de beelden en zuilen en zelfs het biljart zijn er nog, een ruimte waar de negentiende eeuw zich heeft verankerd.

Hij zit aan een lege tafel, een rood vest over een wit t-shirt. Drinkt hij niet meer? Zijn zijn ogen inmiddels te slecht om te kunnen lezen? Geen kunstbroeder die zich bij hem heeft gevoegd, geen vrouw die naar hem lonkt of zo brutaal was bij hem aan te schuiven, misschien is het daar ook nog te vroeg op de dag voor. Hij komt achter de tafel vandaan als hij haar ziet. Ze schiet zowat in de lach als ze bedenkt dat hij op een bejaarde Woody Allen lijkt met die bril met zwaar montuur, dat lange gezicht met de forse neus, de kale schedel met de rand uitstaand, wit haar. Hij draagt een spijkerbroek en witte schoenen, o eeuwige jeugd. Ze trekt de binnenkant van haar lippen tussen haar tanden.

Hij brengt zijn armen omhoog alsof hij haar wil omhelzen, beheerst zich, steekt alleen zijn hand uit, die ze accepteert. Hij mag dan kleiner lijken, zijn handen zijn nog altijd lang en mooi. En zijn ogen, vergroot door de brillenglazen, zijn nog even blauw en innemend.

Hij vraagt wat ze wil drinken en draait zich dan naar de bar: 'Een thee en een pils *por favor*.'

‘Ik moet veel drinken,’ zegt hij. ‘Ik had natuurlijk ook water kunnen nemen, maar dat is zo weinig feestelijk.’

Ze denkt: ik begin nergens over, ik laat niets los, laat hem maar praten, maar voor ze het weet heeft ze de meest simpele vraag al gesteld: ‘Hoe gaat het met je?’

‘Niet slecht,’ antwoordt haar vader. ‘Ik kan hier makkelijk gaan klagen over gebreken, zoals daar zijn blaas, nieren, knieën, hoge bloeddruk, een nieuwe heup die wel zou willen dansen en een oude heup die het liever laat afweten, maar niets, op dromen na dan, is zo vervelend om van een ander aan te horen als lichamelijke treurnis, ook als het je vader is. Maar ik mag waarachtig niet klagen. En hoe is het met jou? Je ziet er prachtig uit, ik had meer kleur en frutsels... nu ja buitenissigs aan je kleding verwacht. Niet dat ik niet van dat sobere houd, integendeel, maar door die modekoning voor wie je werkt had ik me een ander beeld geschapen. Al lopen modekoningen doorgaans zelf in het zwart om tegen die barokke kermis af te steken. Jij droeg vroeger trouwens ook veel zwart. Niet dat ik daardoor verwachtte dat je kunstenaar zou worden of wilde zijn. Of wel, ik dacht eerlijk gezegd wel dat je het in je had. Ik was verbaasd toen je besloot zoiets stoffigs als rechten te gaan doen. Je hield het ook al snel voor gezien, en wat werd het toen? Economie, sociologie, iets dergelijks. Een meisje als jij. En nu doe je dus dit. Nu ja, kunst en mode, er zijn raakvlakken, ik geef het toe.’

‘Manfred,’ zegt ze.

‘Wie?’

‘De couturier voor wie ik werk, zijn naam is Manfred Leeser.’

‘Dat weet ik.’

‘Wie heeft je verteld dat ik bij hem werk?’

‘Zomaar iemand, haar man schijnt hier lid te zijn, ik weet niet eens hoe ze heten. Ze kwam me vragen of je soms familie van me was, zo gangbaar is onze achternaam niet.’

‘Een bier, een thee,’ wordt van de bar geroepen.

‘Kun jij het even halen, Ella? De barkeeper komt uit Cádiz, leuke jongen. Ik heb hier een rekening.’

Ze staat op en zegt: ‘Als vanouds.’

‘Als vanouds,’ herhaalt haar vader.

Ze ziet in haar ooghoek dat hij naar haar schoenen kijkt, daarna voelt ze zijn ogen in haar rug. Afkeurend, goedkeurend, gulzig, zoals hij altijd naar vrouwen heeft gekeken. Wie of wat is ze voor hem na al die jaren? Een onbekende vrouw, die zowel wil wegduiken als hem behagen.

‘Hoe vind je de barkeeper? Hij is ook kunstenaar, maakt heel aardige objecten met een typisch zuidelijke schwung. Wat voor iemand is je man of vriend?’

Ze dompelt een builtje earl grey in de kop heet water.

‘Niet geschikt voor het huwelijk?’

Nee, ze is niet geschikt voor het huwelijk, vreest

ze. Ze is niet in staat met welke man ook lang op te trekken, behalve in haar werk, een reden om van haar werk te houden.

‘Ik heb een dochter van vijftien en die voed ik in mijn eentje op.’

‘Dus ik heb een kleindochter? Maar dat is fantastisch nieuws! Laten we op haar drinken, zullen we een glaasje champagne nemen?’

‘Hou toch op.’

‘Elizabeth... Doe niet zo bits, toe, ik ben verrast, dat is toch niet zo gek. Hoe heet ze?’

‘Winnie.’

‘Winnie,’ zegt haar vader voor zich heen, alsof hij de naam aan het proeven is. ‘Dat is een leuke, handige naam die ze overal ter wereld kunnen uitspreken. Maakt ze je gelukkig?’

‘Ja,’ zegt ze, terwijl ze haar dochter voor zich waaierend uiteen ziet vallen in al die meisjes die ze is, uitgelaten, aanhankelijk, obstinaat, pips, ziek van god mag weten wat ze had gedronken of geblowd, huilend van liefdesverdriet, om een secreet uit haar klas of ‘gewoon om de wereld’, zwijgend, mokkend, aanbiddelijk.

‘Geweldig. Wat zou ik haar graag ontmoeten, ik wil alles weten.’

‘Te laat.’

‘Te laat? Ik leef toch nog?’ Hij slaat zijn ogen even neer, kijkt haar vervolgens recht aan. ‘Laat ik je maar meteen zeggen dat ik je moeder heb opgezocht.’

‘Bedoel je dat je op het kerkhof bent geweest?’

Haar vader knikt. ‘Twee keer. De eerste keer is lang geleden, ongeveer een jaar na haar dood. De tweede keer was een paar weken terug. Ik had bedacht dat ik wel een extra aantal jaren grafrecht wilde betalen, maar dat bleek niet te kunnen, dat loopt via jou.’

‘Schaamteloos.’ Ze leunt achterover, laat hem de afstand voelen.

‘Het is juist schaamte,’ zegt hij onthutst.

‘Zij was erbij toen de scheiding werd uitgesproken, jij niet. Ze was naar de kapper geweest en had een nieuw mantelpakje aangeschaft.’

‘O, nee.’

‘Ze kwam er niet overheen. Weet je wat er gebeurt als iemand niet meer slapen kan?’

‘Ik weet het, ik vond het ontzettend.’

‘Uiteindelijk sneed ze haar polsen door.’

‘Ik weet het, ik weet het. Ik zeg je toch dat ik me schaam, ik schaam me naarmate ik ouder word alleen maar meer. Wat wil je dat ik zeg?’ Hij neemt zijn bril af, wrijft over zijn ogen. ‘Ik was in die dagen helemaal gek van die ander, ik leek wel behekt, niet dat ik die vrouw de schuld wil geven, achteraf gezien besefte ik pas wat een zwakkeling ik was, wat een egoïst. Ik had haar op een school ontmoet waar ik een opdracht van de gemeente had, een trappenhuis beschilderen. Ik weet nog wat ik deed, ik schilderde ramen waarachter je boerenland met dieren zag en de hemel met vogels, een ballon, een vliegtuig, en op een van de verdiepingen schilderde ik een paar patrijspoer-

ten met zicht op zee en een kustlijn. Ik had in die tijd het gevoel dat ik door de tijdgeest was uitgerangeerd, ik hield het thuis niet uit, het lag niet aan je moeder, je moeder was een lief mens, het lag aan mij. Ik nam aan wat ik krijgen kon, onbenullige opdrachten, het kon me niet schelen... Die vrouw gaf les in een eerste klas, ze vond het allemaal prachtig wat ik maakte, ze was vrolijk, ze maakte mij vrolijk, ik kon mezelf niet in de hand houden. In het begin dacht ik: wat maakt het uit, het kan er wel naast. Maar ik werd verliefd, ik raakte verslaafd aan haar.'

'Ik wil het niet weten.'

'Nee. Het is misschien niet zo gepast.'

'En ga me niet zeggen dat je me daarvoor hebt laten komen.'

Hij vouwt zijn handen om zijn glas bier. Bij een duim schemert iets groens, verf waarschijnlijk die hij niet goed met terpentijn weg kreeg. 'De laatste van mijn broers is dood.'

'Oom Herman?'

Hij schudt zijn hoofd. 'Herman ging acht jaar geleden, ook allesbehalve lolliq. Nee, Felix, de jongste, mijn lievelingsbroer. Hersenbloeding, daar begon het mee. Carola kon hem niet meer in huis hebben. Hij zat een jaar in zo'n verpleegcentrum. Hij kon niet meer spreken, alleen nog wat onsamenhangende woorden, woorden die niet bedoeld waren voor wat hij wilde zeggen, hij wapperde dan maar wat met zijn hand om aan te geven: laat maar. Het was heel erg. Er

kwam verder niemand meer, ook Carola niet, die zei te veel last van haar benen te hebben. Kutsmoes. Excusez le mot. Zo stierf mijn ooit zo flamboyante broer, geheel verlaten, op de avond dat er wegens storm en noodweer een dijkalarm was, er zelfs geen openbaar vervoer meer ging en mensen werd aangeraden binnen te blijven. Ik zag die avond een film met Charlie Chaplin. Een film, godbetert, uit Felix' geboortjaar. Chaplin deed me ook aan Felix denken, dondersteen die hij vroeger was. Al weet ik beter, die film gaf me een gevoel nog jong te zijn. Tot Carola me belde. Valse tranen, koud en berekenend als altijd. Rotwijf. Omdat er volgens haar geen geld was voor een goed graf en de hele afhandeling eromheen ligt hij nu ergens voor een paar jaar op zo'n goedkope plek, boven op een andere armoedzaaier. En op hem ligt er nu misschien ook alweer een, hopelijk een vrouw, want ik vind het maar niets als hij tussen twee mannen ligt. Ik zou hem willen laten herbegraven, maar Carola spuwt naar me.'

'Met haar heb je ook wat gehad.'

'Welnee.'

'Het is wel zo.'

'Vergeef me mijn jonge, dwaze jaren, maar met haar heb ik echt niets gehad.'

'Zo jong was je niet. Ik heb je gezien, ik was oud genoeg om te snappen wat je deed, je geflirt, je gedrentel om vrouwen, de manier waarop je verzadigd thuiskwam.'